

୧୧୧୫୧

ଜମହୀୟତା ମାନ୍ୟତା ଦିଆଯାଏ—ଏ. ଶ୍ରୀ.

(ହାତକିରୀତନ, ଜମହୀୟତା.)

ଜମହୀୟତା ପଦ୍ଧତି. ଅମେ ଶ୍ରୀମତୀ ମ. ମ.

ଶ୍ରୀମତୀ. ୫୩

ଶ୍ରୀମତୀ
ଶ୍ରୀମତୀ
ଶ୍ରୀମତୀ
ଶ୍ରୀମତୀ

ଶ୍ରୀମତୀ

ଶ୍ରୀମତୀ
ଶ୍ରୀମତୀ
ଶ୍ରୀମତୀ

1925

204-1925

इस्तूर नेशीओसंग भवतानीं एवरीनीं

संस्कृत भाषांतरनी

गुजराती तशुमुभो.

125

पुस्तकानुं नाम हरत्र नरीश्वरि अंग
अथ च न. जलचरगीमि अंग त माधिनको
विषय ३४ गजालीन, वरगुनी
७८६५६ : २५

पुस्तकसुं नाम एरुउरीशेडो अंग
अथवा न. एकरशीना अंदरूत मायिंको
विषय २६ गालीन, लरमुको

गुजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

अनुक्रमांक ८२६५८ वर्गांक

સંસ્કૃત ભાષાંતરનો

ગુજરાતી તરજુમો.

કર્તા

જમશીદભાઈ કિનાવાલા—પી. એચ. ડી.

(હાઈકલેબર્ડ, જરમની.)

સને વૃદ્ધરૂપ છત્વી. સને વૃદ્ધરૂપ ય. જ.

દસ્તૂર નેરીઓસંગ ધવલનાં ઇજશનીનાં

વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોપસર્જન-સંઘ

૧૯૯૨૨

પ્રસ્તાવના.

ઉપલાં નામનાં અંગ્રેજી પુસ્તકોનો ગુજરાતી તરજુમો કરવાનો મને ઘણી તરફથી આગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે, જેને માન્ય કરી હું આ નાનકડું યોજાન્યુ બહાર પાડવાની હિંમત કરું છું. મારાં અસલ અંગ્રેજી પુસ્તકમાં મેં મારા અવસ્તા અને પહેલવી અભ્યાસનું પરિણામ જાહેર કર્યું છે, અને ખાસ કરી ભાષાશાસ્ત્રને આધારે કેટલીક બીકટ પહેલવી ભાષાની લોગટ ઉપર વિસ્તારીને વિવેચન કર્યું છે, વંચી આ પુસ્તક માત્ર અભ્યાસીઓનેજ લાયકનું થવા પામ્યું છે. આ કારણથી મેં આ ગુજરાતી ભાગમાં આપણા પારસીઓને જાણવાળેજ કેટલીક આપદોનો પ્રસ્તાવનામાં સમાવેશ કરીધો છે.

આ સંસ્કૃત તરજુમો કરવાનું કારણ

જ્યારે હું જરમનીનાં મ્યુનિચ શહેરની પાઠશાળામાં લેકચરર તરીકે મગડુમ પ્રો. કુલ્નના હાથ હેઠળ કામ કરતો હતો, ત્યારે આ વિદ્વાને માઝ ખ્યાન નેરીઓસંગના ઇજ્ઝનીનાં સંસ્કૃત તરજુમા ઉપર ખેંચી, ખાસ કરી આ તરજુમામાં આવતી ક્રિયામાર્ગની આપતોના ઇસારા ઉપર વર્ગમાં વિવેચન કરવા સુચવ્યું, જે માન્ય કરી વખતઅનુસાર માત્ર હમો હા સમજાવ્યો. પણ પાછળથી વખત મલતા આ હા ઉપરાંત આખી હોમ યમ્નતા તરજુમો અવસ્તા પહેલવી ઓલો ઉપર વિવેચન સાથે મેં કર્યો. એટલેજ નહિ, પણ આખી ઇજ્ઝનીનો સંસ્કૃત તરજુમો હાથ ધરી તેનો અંગ્રેજી તરજુમો કર્યો છે.

બીજું, હાલ આપણુ જરથોસ્તીઓમાં અવસ્તાના કેટલાક ઓલોના તેમજ ફકરાના ખરા અવાર્થ માટે કેટલીક વખતે શક ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે, અને ભાષાશાસ્ત્રાનુસાર કરેલો તરજુમો જુઓ સુકો ગણી તરછોડી કાઢવામાં આવે છે. વળી કોઈકે ગમથી ખરા તરજુમા દાખલ અનેક તરજુમા તે રચનારના મનની ધાર્મિક પ્રકૃતિ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યા છે આથી સાધારણ પારસી આત્મમમાં ખરા ખોટા ભાસાર્થ વિષે શક ઉત્પન્ન થયો છે. તે દૂર કરવાનો અહિં કાંઈ મેં પ્રયત્ન કર્યો નથી. હું કહેતો આવ્યો છું, કે આવા શકના સમયે પહેલવી જમાનાના દસ્તૂરો અને હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા પછી થયેલા દસ્તૂરો શકમંદ ઓલો અને ફકરાના શું તરજુમા કરી ગયા છે, તે જાહેર કરી, જે રોજ્ય કામે તો તે માન્ય કરવા. કાષ્ટ કે કાણે જોકે આ દસ્તૂરો તરજુમામાં થાપ ખાઈ ગયા છે, તો પણ તેઓએ કાઈ બીજી ગમ બીકટ લોગટો ઘણીજ સારી રીતે સમજાવી છે હિંદના દસ્તૂરોમાના એક જાણીતા દસ્તૂર નેરીઓસંગ ધવલના પહેલવી પુસ્તકોના સંસ્કૃત તરજુમા જાણીતા છે. વળી સંસ્કૃત ભાષા જાણનારા બીજા એ પારસી પુરૂષોનાં નામ આપણને મલે છે, જેઓ કદાચ નેરીઓસંગના જમાનામાં અથવા તેણુ પછી થઈ ગયા હોય.

જો મેં નેરીઓસંગનો તરજુમો ગુજરાતી ભાષામાં ઉતારવાનું માથે લીધું હોય, તો તે નિરૂપયોગી ગણાશે નહિ, એમ હું આશા રાખુ છું અને માનુ છું.

નેરીઓસંગ ધવલનો જમાનો.

અત્યાર સધી આ દસ્તૂરના જમાના વિષે કંઈ પણ ચોક્કસ ઇસારો મલ્યો નથી. ઇ. સ. ૧૭૭૧ માં આંકટીલ ડયુ પેરોએ ઇજ્ઝનીના ફ્રેચ તરજુમામાં નેરીઓસંગ વિષે ઇસારો કર્યો છે. એ વિદ્વાનના કહેવા પ્રમાણે 'તેણુ ઇ. સ. ની ૬૫ મી સદીમાં થઈ ગયા, પણ તે આ તારીખ વિષે કોઈપણુ મુદ્દો આપતો નથી

જ્યારે શેઠ શેરાબજી શાપુરજી પોતાની ૧૮૫૨માં પ્રગટ થયેલી “જરથોસ્તી લોકોનાં ધર્મ” પુસ્તકો... વિગેરે” નામની ચોપડીમાં તેમનો જન્મનો લગભગ ૫૦૦ વરસ ઉપર મૂકે છે. હવે આતો જાણીતું છે કે નવસારીના મોખેદ ખાનદાને પોતાની આસાદ નેરીઓસગ ધવલથી ઉતારે છે. આ મોખેદોની પાંચ પોળોમાંની એક આસા ફરેહનની પોળના વડા એ. આસા એ. ફરેહનના દીકરા એ. વાજ એ. આસાની સહિ ૪ સ. ૧૪૭૮ વાળી રવાયતમાં મળે છે. વળી સંજ્ઞાલુના મોખેદોના મૂળ પુરૂષ એ. હમજીઆર એ બહમનીઆરથી ઉતરી આવેલા એ ખોરશેદ એ કામદીનની પણ સહિ ઉપલીજ રવાયતમાં મળે છે. આ બેઉ સહિઓ મોખેદોની સહિઓમાં સૌથી જુની સહિઓ છે. હવે વાજ આસા અને ખોરશેદ કામદીન બેઉ નેરીઓસગથી ૧૧ મી પહેડીએ ઉતરી આવેલા છે. બે આપણુ ૩૦ વરસે એક પહેડી ગણીએ તો ૧૧ પહેડીના ૩૩૦ વરસ થયાં, જેથી નેરીઓસગનો જન્મનો લગભગ ૪. સ. ૧૨ મી સદીના પહેલા અરધા ભાગમાં મૂકી શકાય ૪૦ મોદી આ દસ્તુરના જન્મના વિષે કાંઈ ચોક્કસ અનુમાન ઉપર આવ્યા નથી, પણ કેટલાક મુદ્દા તપાસ્યા પછી લખે છે કે “એ બધી તપાસ ઉપરથી ત્યારે એટલું નક્કી થાય છે કે, નેરીઓસગ ધવલ, જેનાથી બધા મોખેદો પોતાની વંશાવળી ખેંચે છે તે ૪ સ. ૧૧મી યા ૧૨મી સદીની આગમજ થઈ ગયો નથી.” (જુઓ ૪૦ મોદી કૃત ઇરાની વિષયો, ભાગ ત્રીજો, પાનાં ૧૯૭-૨૦૩)

અવસ્તા અને પહેલવી પુસ્તકોના સંસ્કૃત તરજુમાઓ.

મરહુમ એરવદ શહેરીઆરજી દાદાભાઈ ભર્યાએ “પારસીઓનાં સંસ્કૃત લખાણોનો સંગ્રહ” એવે નામે અંગ્રેજીમાં એક પુસ્તકોની હારમાલા પારસી પચાયતના ત્રગીઓના આશરો હેઠળ પ્રગટ કરવાનું શરૂ કર્યું હતું અને પોતાની હૈયાનીમાં પાંચ પુસ્તકો બહાર પાડ્યાં છે. પહેલાં પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં એવળ સાત પુસ્તકોમા આ સંગ્રહ સંપૂર્ણ કરવા માંગતા હતા એમ જણાવે છે. જેમ કે ૧ હાંમા નેરીઓસગની ખુદ અવસ્તા, ૨ જનમાં નેરીઓસગની હજરની. ૩ જન મા નેરીઓસગની મીનોખરદ. ૪ થામા નેરીઓસગની મીકદ ગુમાની વીજર, ૫ મામા અર્ધવીરાક નામ. ૬ થામા ઓગમદેયા, પારસીઓના ધર્મ આખદ બદીરાણા આગલ ગાઈ સભલાવેલા ૧૬ સ્તોત્રો, ફરતી ઉપર રેસાલો અને ચાદ પ્રકાશ એટલે ચાંદા નામના પુરો લખેલુ જ્યોતિષ પ્રકાશ, ૭ માંમાં સંસ્કૃત અવસ્તા અને સંસ્કૃત પાઠ-પહેલવી શબ્દકોષ ઉપલા ૧૬ સ્તોત્રો સાધારણ રીતે એક આકા અધ્યાત્મ નામના પુરો લખ્યા છે એમ મનાય છે પણ શેઠ શાપુરજી કાવસજી હાડીવાસાના મત મુજબ આકાએ કકત તે કાકક અગ્નપયા પુરૂષના રચેલા સ્તોત્રોના સંસ્કૃત પદ્યમાં તરજુમો કર્યો હતો ઉપલા ઉપરથી આતો સિદ્ધ થાય છે કે નેરીઓસગ સિવાય આકા અધ્યાત્મ અને ચાદા નામના ઓગ્ત એ પુરૂષો સંસ્કૃતનું જ્ઞાન ધરાવતા હતા. એ પુરૂષોનો જન્મનો નેરીઓસગના જન્મના ત્રિસાલ અધકારમાંજ છે તો પણ તેમના સંસ્કૃત ઉપરથી માત્રમ પંદ છે કે તેઓ નેરીઓસગ પછી થઈ ગયા હોવા બદલે જે આપણુ આગલ વધી કરીએ તો હજરનેતો ૧ થી ૨૭ મા હાનો તરજુમો કકત નેરીઓસગનો છે, જ્યારે ૨૭ થી ૫૭ મા હા મુધીનો કાકીબીજન પુરૂષનો નેરીઓસગની હવે ફરેલા તરજુમો છે. આ તરજુમાની જ્યારે ઉપરથી પુરવાર થઈ શકે છે.

આ સંસ્કૃત તરજુમા ઉપરાંત કાકક ખાનગી કેતાખખાનાઓમાં બીજી પણ અવસ્તા અને પહેલવી કેતાખાના સંસ્કૃત તરજુમાઓ છુપા રહ્યા હશે ગયે વરસે જ્યારે હુ કોપનહાગનની યુનીવર્સિટીના કેતાખખાનામાં જરથોસ્તી ધર્મ સંજ્ઞાથી ચોપડીઓ તપાસતો હતો, ત્યારે મને વહીદાદની ૮ મી પરગરતા ૭૭ થી ૮૦ મા કકગ અને ૬ મી પરગરતા ૧ થી ૧૮ મા કકરોનો સંસ્કૃત તરજુમો ત્યાંના નાઁ K. ૩૦ વાળા દસ્તુરખમાંથી મળી આવ્યો. જે મે તરજુમા સાથે દસ્તુર દારાખ મેમો-

રીઅલ વાક્યમમાં પ્રગટ કરવા મોકલ્યો છે. આ વંદીદાદના સંસ્કૃત તરજુમાના ટુકડા (Fragment) વિશે પુછપરછ કર્યા પછી હું ખાતરીપૂર્વક કહું છું કે આ ટુકડા સિવાય આખી વંદીદાદનો સંસ્કૃત તરજુમો હયાતિમાં હોય એ બનવાબેગ નથી આ તરજુમો કોણે અને ક્યારે કર્યો તે સિધ્ધ થઈ શકતું નથી. તો પણ તે નેરીઓસંગનો હોય એમ માનવું અશક્ય છે.

સંસ્કૃત યજ્ઞસ્ત્રીના તરજુમો.

અભ્યાસીઓને આ તો જાણીતું છે જે નેરીઓસંગે સંસ્કૃત તરજુમો અસલ અવસ્તા ઉપરથી નહિ પણ તેના સાસાની જમાનામાં કરવામાં આવેલા પહેલવી તરજુમા ઉપરથી કરેલો છે. વળી આ પહેલવી તરજુમો એક અવસ્તા વાક્યની આખી સમજ ઉપરથી છુટથી કરેલો તરજુમો નથી, પણ ઓલેખાકનો અસલ વાક્ય રચનાને આધીન થઈ કરેલો છે, જેથી કોઈ વખતે સંસ્કૃત તરજુમો અસલ અવસ્તાથી થયેલો વેગળો જાય છે. એટલુંજ નહિ પણ નેરીઓસંગનું સંસ્કૃત પંડિતોના સંસ્કૃતથી થયેલું વેગળું છે, અને કાંઈક વખતે સંસ્કૃત શબ્દોનો પારસી મનની પ્રતીતિ પ્રમાણે અર્થ આપવાથી નેરીઓસંગનું સંસ્કૃત પહેલવી તરજુમો સાથે સાથે વાંચી તેની મદદ લેવાથીજ સમજ પડે છે આ કારણે મારો તરજુમો કોઈક વખતે સંસ્કૃતના વિદ્વાનોને અયોગ્ય લાગશે, પણ મારે પણ સંસ્કૃતનો યુજરાતી તરજુમો કરતી વેળા પહેલવી પર વિશેષ ધ્યાન આપવું પડે છે, તે ધ્યાનમાં લઈ તે વિદ્વાનોએ મને તે અયોગ્યતા માટે દરગુજર કરવો એવી વિનંતિ છે. પહેલવી તરજુમો કરનારા દસ્તુરોએ કોઈ વખતે ઓલો અથવા વાક્યો ઉપર લાંબી ટુકડી સરેલ કરી છે, તેનો તરજુમો કરવા ઉપરાંત નેરીઓસંગે પણ કોઈક વેળા પોતા તરફથી સરેલ કરી છે. આ સરેલનો યુજરાતી તરજુમો મેં ચોરસ વલાયામાં મૂક્યો છે, જ્યારે મારા તરફથી ઉમેરેલા ઓલો સાધારણ ગાંધ વલાયામાં મૂક્યા છે.

હોમ યજ્ઞ.

જેમ વંદીદાદ અવસ્તા જમાનાને લાગતા ધર્મ સંબંધી કાયદાનું એક સપુર્ણ પુસ્તક છે, તેમ ઇજ્ઞસ્ત્રી નથી. ઇજ્ઞસ્ત્રીમાં એકથી અનેક નાની મોટી યજ્ઞો વિગેરેના સચ્ચ કરવામાં આવ્યો છે, જે ફક્ત ક્રિયા કામમાજ લાલુવામાં આવે છે આ નાની મોટી મોટી યજ્ઞોમાંની એક તે હોમ યજ્ઞ છે, જે યજ્ઞસ્ત્રીના ૯-૧૧ હામાં સમાયેલી છે. ખુદ અવસ્તાની ચોપડીઓમા પણ હોમ યજ્ઞનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, જે આપણા દસ્તુરોના મત મુજબ યજ્ઞસ્ત્રીના ૯મા અને ૧૦મા હાનીજ ખોલી છે. તો પણ ૧૧મા હામાં પણ હોમને લગતીજ આખરો આવેલી હોવાથી પ્રો. દારમેન્ટનર અને પ્રો. ગેલ્ડનર તેને પણ હોમ યજ્ઞમાં ગણે છે. ખરે જોતા ઇજ્ઞસ્ત્રીના ૧૧મા હાના ૧૭-૧૮ મા ફકરા હોમ યજ્ઞમાં ગણવા ન જોઈએ, અને ઇજ્ઞસ્ત્રીના ૧૧મા હામાં ન આવવા જોઈએ, જેમ ક્રિયાકામને લગતી ઇજ્ઞસ્ત્રીની ચોપડીઓમાં કરવામાં આવ્યું છે, અને જેને પ્રો. ગોલ્ડનર અને પ્રો. વેન્ટરગોર્ડ માન્ય કરે છે. પણ પ્રો. સ્પીગલ આ ફસ્તુયેના ફરદાને ઇજ્ઞસ્ત્રીના ૧૨મો હા ગણી ૧૧ મા હાથી છુટા પાડે છે. એમાં તે વાજબી છે કારણ કે તેની ઇમારત ગાથાની ઇમારતને વધુ મજબૂતી આવે છે એટલુંજ નહિ, પણ તે એક જરૂરીયાતીના ધર્મનાં મોટા એકરાર (યજ્ઞસ્ત્રીના ૧૨ મો હા)ની પ્રસ્તાવના દાખલ છે. ચીમિ ગાસાન પ્રમાણે હોમ યજ્ઞ પછી ધર્મના એકરારના ત્રણ પ્રકરણો આવે છે, પહેલું પ્રકરણ ફવરાને નામે છે અને તે ૧૧ મા હાનો ૧૬મો ફકરા છે, ૨ જ્વનું નામ ફસ્તુયે છે અને તે ૧૧ મા હાના ૧૭મા ફકરાથી ૧૨મા હાના ૮મા ફકરા સુધી છે, ૩ જ્વનું નામ આસ્તુયે છે અને તે ૧૨મા હાના ૮મા ફકરાથી ૧૩મા હાના ૮મા ફકરા સુધી છે. વળી આ ફસ્તુયેના ફરદો અવસ્તાની પતેને નામે પણ ઓળખાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેનો પાજદ તરજુમો થોડીક સરેલ સાથે પતેન પસેમાનીના ૧૬મા ફરદા તરીકે જાણીતા છે.

હોમ તે કોણ. હોમ યસ્તમાં આપણને એકથી અનેક હોમ વિષે ઇસારા મલે છે એક તો તે એક પાલાનું નામ છે, જેમાંથી અસલના ઇરાનીઓ પોતાના હિંદુ ભાઈઓ માફક તે ઉપર ચોકસ ક્રિયાઓ કરી રસ નીચરી પીતા હતા. આ રસમાં અનેક સારા ગુણોનો સમાવેશ છે એમ માનવામાં આવતું. જેમાંથી એક તનદરેસ્તી અહીં લાંબી જીંદગી આપવાનો હતો. વળી જેમ અવસ્તાના પાછલા જમાનામાં કુદરતની ભલી પેદાયશો ઉપર મુવક્કલ ફરેસ્તા છે એમ મનાતું હતું, તેમ હોમ નામના આ અતિ કીમતી પાલા ઉપર પણ તેજ નામનો એક ફરેસ્તો મુકકર થયો. હોમ નામના એક પેગમબર વિષે પણ આ યસ્તમાં ઇસારો કરેલો છે, જેણે કુસ્તી બાંધવાનો ચાલ ઇરાનીઓમાં પહેલવહેલો ચાલુ કર્યો. સેવટે તેમાં હોમ નામના એક પહેલવાન વિષે લખાણ આવે છે, જેણે તુરાની અફરાસીઆબને જરે કરી એક લોખંડી કીલ્લામાં કેદ કર્યો બીજો હોમ સફેદ હોમને નામે જાણીતો છે, જે રસ્તાખેઝના વખતે અમગી પેદા કરશે એમ કહેતું છે. આ બે હોમ ઉપરાંત બીજા પણ હોમો હોય એવો ઇસારો ઇર્જાનીના ૧૦મા હામાં આવે છે, જે વિષે અવસ્તામાં તેમજ પહેલવીમાં કોઈ પણ ફેકાણે ચોકસ લખાણ મળતુ નથી.

હોમ યસ્તનો જમાનો.

હોમની ક્રિયા કરી હોમને ઘણા પુરાણ કાળથી માન અપાતું હતુ. તે માન આપણા અને હિંદુ લોકોના પૂર્વજો જેઓ અસલ આર્ય કહેવાતા, તેઓ આપતા પણ જરથોસ્તના જમાનામાં (લગભગ ૯૦૦ સં ૩૦૦૦ વરસપર) તે ક્રિયા યગડામાં આવી અને તેનો ભાવ થઈ બૃહાતો ગયો આ અરસામાં હોમનો રસ ફક્ત તેને પી છાકટપણુ મેલવવાના હેતુથીજ ગાયવામાં આવતો અને તેનો ઉપયોગ ખસસ કરી ધર્મગુરુઓજ કરતા આ ખોટી રસમ સામે જરથોસ્તે પોતાની ના મરજી જાહેર કરી, અને તેને ઇરાન સર જમીનપરથી કાઢી નાખવાને તખ્ત થયા, એમ આપણે તેમના ગાથા ઉપરથી જાણી શક્ય છીએ. બીજા કેટલાંક કારણો ઉપરાંત આ જરથોસ્તની દેખીતી વિરૂધ્ધતાના સમયે હિંદુઓ અને ઇરાનીઓ છુટા પડ્યા અને હિંદુઓ પગ્તયની ખીણ તરફનો માર્ગ લઈ ત્યાં જઈ વસ્યા. આથી આપણે કેટલેક દરજ્જે ધારી શકીએ કે ઇરાનમાંથી હોમની ક્રિયા અને હોમને અપાતુ માન કાંઈ વખત સૂધી નીકળી ગયું, જ્યારે પગ્તયમાં તે પોતાના અસલ અહારમાંજ ચાલુ રહ્યું. પણ પાછલા અવસ્તાના જમાનામાં લોકમાન્યતા બદલાઈ, જેના સમયે આગલા આર્ય દેવતાઓ, જેવા કે મિત્ર, વૃત્રહન અને બીજાઓ, જેમાં સોમ, અવસ્તાનો હોમ, પણ સમાઈ ગય છે, તેમને પાછલા જરથોસ્તી ધર્મમાં ઉપાડી લેવામાં આવ્યા. તો પણ આટલું તો કહેવું જોઈએ, કે તેઓ અસલ માફક આપઆખ્યાર દેવતા તરીકે નહિ, પણ ત્યાં જરથોસ્તી ધર્મ પ્રમાણે અહુરમજ્દના હાથ હેઠળ કામ કરતા યજ્ઞો તરીકે ગણાવા લાગ્યા આ કારણે સમજવું સહેલ થઈ પડે છે, કે શા માટે સોમની ઋગવેદમાં વર્ણવેલી દંતકથાઓ અવસ્તામાંથી તદ્દન કાઢી નાંખવામાં આવી છે, અથવા તો ખાસ ઇરાની દંતકથાઓથી તેમની જગા પૂર્વામાં આવી છે.

હ મા હાના ૨૪ મા ફરશમાં ફરેસાની નામે એક પુરૂષ વિષે ઇસારો આવે છે, જે ઋગવેદનો કૃશાણુ છે આ પુરૂષ એક તીરંદાજ છે, જે દેવના મામનો એક બાજ પહીંથી બચાવ કરે છે. આ ફરેસાનીને પહેલવીમાં ટિલિસીઆક કરી કહેલો છે. જેને દારમેસ્ટર મહાન ઇસ્કંદર છે એમ ધારી હોમ યસ્તનો જમાનો યુનાની લોકોની સત્તા ઇરાનમાંથી નાશ પામવાના જમાનાનો ધારે છે, યાને ૯૦ સં ૩૦૦ ૧૪૦, જ્યારે મહાન મહેરદાદે ઇસ્કંદરના સરદાર સેલ્યુકસના વંશનો અંત આણી પાર્થિઆન શહેનશાહાનના પાયો નાંખ્યો, અથવા તો ૬૦ સં ૫૦, જ્યારે વલકશે (પાસાસે)

જરથોસ્તી ધર્મને પાછો સજીવન કર્યો. આ વિદ્વાનનું મત નદન ગેરવાજબી છે. ઉપર કહ્યું તેમ ફેરેસાની તે ઋગવેદનો કૃશાણુજ છે. પણ પહેલવી જમાનામાં જ્યારે અસલ દંતકથાઓ વિષે ખાન ન રહ્યું, ત્યારે તરબુમો કરનારાઓએ એ દંતકથાને બદલે બીજી દંતકથાઓ રચી, જે પોતાના વખતના માણસ અથવા માણસોને વધુ લાગુ પડે આ માણસો ખ્રીસ્તીઓ હતા. સાસાની જમાનામાં બાઈબલનશીઅન રોમનો સાથે અવારનવાર લડાઈઓ ચાલતી, જેના સબબે રાજદ્વારી ઉપરાંત ધાર્મિક પણ હતા. ખ્રીસ્તી મીશનરીઓને આ તો દીક ન પડતું કે જરથોસ્તી ધર્મગુરુઓ રોમન પ્રાંતોમાં પોતાના ધર્મનો પ્રચાર કરે.

હોમને શું અપણું કરતા.

આજે આપણુ પારસીઓની ક્રિયા વખતે વપસતા આવડોનાં નામો તેમજ કેટલીક કરવામાં આવતી ક્રિયાઓને યરોયર મલતો ઇસારો ઇજ્જતીના ૧૦ મા હામાંથી તેમજ તેની ઉપરની પહેલવી સરેહ ઉપરથી મળી આવે છે. દાખલા તરીકે હાવનીમ અને લાલા માટે અવસ્તામાં ક્તરહવન અને ઉપરહવન, અને પહેલવીમાં હાવન અને અપરહાવન, તથા તસ્તા માટે અવસ્તામાં અને પહેલવીમાં તસ્ત, અને જોરના પ્રુલીઆં માટે પહેલવીમાં જોરઅરાન એવા બોલો મલે છે વળી પહેલવી જમાનામાં સોના અને રૂપાંના તસ્તા અને કૂલીઆં વાપરતા હતા એમ પણ આજ હામાંથી માલુમ પડે છે. એજ હામાંથી આપણુ સાસાની વખતમાં ચાલતા એક રીવાજથી જાણીતા થઈએ છીએ, તે એ છે કે હોમની ક્રિયા અથવા જે આગલ વધી કહીએ તો ઇજ્જતીની ક્રિયા, લાલ જેમ થાય છે તેમ એક મોબેદની જોરેજ નહિ અને ફક્ત તે જોરનીજ હાજરીમાં નહિ, પણ આઠ મોબેદની મદદે અને ભેગા મલેલા દીનદાર જરથોસ્તીઓ સમક્ષ કરવામાં આવતી હતી. એટલુજ નહિ પણ ક્રિયા ખતમ થયા પછી ઇજ્જો હોમ, જેમાં જીવામ એટલે (અકરીનાં) દુધનું પણ મિશ્રણ કરવામાં આવ્યું છે, તેને હાજર રહેલાઓમાં વહેચી આપવામાં આવતો. હાલમાં આપણુ જરથોસ્તીઓની સારી સંખ્યા ફક્ત મોટે દિવસેજ, જેવા કે રપિધવન ઇજ્જવાના દિવસ અને નીરગદીન જેવી મોતેયર ક્રિયા કરવાના દિવસે, ઇજ્જતીની ક્રિયામાં હમશરીક થાય છે.

વળી ૧૧ મા હામાંથી એમ પણ જણાય છે, કે હોમને માટે પશુનો બોજ વિશેષ આપવામાં આવતો હતો અને તેનાં પકાવેલાં ગોસ ઉપરાંત તેનું જીભ સાથનુ જગ્ગું અને ગ્રામી આંખ તેને વિશેષ અર્પણ કરતી પડતી. જે કોઈ તે કરવામાં કન્યા કરતો તો તેની ઉપર હોમ કોપાયમાન થઈ તેને ત્રાપ દેતો. જે કે આજના વખતમાં આપણુ પારસીઓના વિચારો સુધરેલા થયા છે, અને આપણુ અસલની ચોકસ રીતીઓથી વેગળા ગયા છીએ, તે છતાં મે મારા અભ્યાસની મદદે ઉપલુ ટુંકે લખાણુ કરી કોઈ પણ પારસીની ધર્મની લાગણી દુખાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો નથી ફક્ત આપણા પુસ્તકો શુ કહે છે તે દર્શાવવાની મે કોશિશ કરી છે.

ધર્મોના અભ્યાસીઓને આતો જાણીતું છે, કે એક ધર્મ જે તે જીવતો જાગતો રહેવો હોય તો તેમાં દેશ, કાળ અને સ્થિતિ પ્રમાણે ફેરફાર થવોજ જોઈએ. આ ફેરફાર ધર્મના ઉપાધ્યાઓની સમતિ સાથે કોઈક વખતે થાય છે, જ્યારે કોઈક વખતે તેઓને તે તરફ આંખ વીચામણું પણ કરવાં પડે છે. આ પ્રમાણે અપણા જરથોસ્તી ધર્મમાં પણ થયું છે. આપણા ધર્મ એવા પાંચથી વધુ ફેરફારના તબક્કામાંથી પસાર થયો છે. કેટલાક તબક્કા માટે તો આપણે જાણુ શરમાઈ જઈએ, કારણ કે તે આપણા ધર્મ હાલના જે તબક્કામાંથી પસાર થાય છે તેથી તદન જુદોજ, જે આપણે સહેજ આગળ વધી કહીએ તો એક ખરાબ, લગભગ અજરથોસ્તી તબક્કો હતો.

કેટલીક તરફથી કહેવાની તજવીજ કરવામાં આવે છે કે આપણો ધર્મ હરહમેશ જમાનાઓ થયાં અસહની માફકજ જેવો આપણા પેશમખર જરથોસ્ત સાહેબે શીખવ્યો હતો, તેવોજ પવિત્ર આવનો આવ્યો છે, પણ જે આપણે આપણું અગાઉથી ખાંધી લીધેલું મન આજુએ મૂકી ઇતિહાસની તજવીજ આપણા ધર્મ તરફ જોઈશું તો આપણને સ્પષ્ટ માલમ પડશે, કે આ તજવીજે વ્યર્થ છે. આપણે દેશ, કાળ અને સ્થિતિ છતાં આજ સુધી આપણો ધર્મ કેવી સારી હાલતે પાળી શક્યા છીએ, અને જરથોસ્તી ફરમાનોને કયાં લગી ચીવનાઈથી વળગી રહ્યા છીએ તે માટે મગર થવાનું આપણને થયું કારણ છે, તેમજ જે પ્રાચીન કાળમાં આપણા પૂર્વજે તે વખત અનુસાર આપણો ધર્મ જેવી રીતે પળાવો જોઈએ તે પ્રમાણે પાળતા આવ્યા ન હોય તો તેથી કાંઈ શરમાવાનું આપણને કારણ પણ નથી.

જમશેદજી માણેકજી ઉનવાલા.

નવસારી, તા. ૭મી જાન્યુઆરી ૧૯૨૫.

તરજુ મો.

હ મો હા.

હોમની સ્તુતિની શરૂઆત.

પવિત્ર ધુન્યાદના હોમના માન માટે [યાને (તેને) ખુશાલી આપવા માટે] (તેની) આરાધના માટે, (તેના) નમસ્કાર માટે, (અને તેને) આશકારા કરવા માટે [જેમ સ્વામીની ઈચ્છા છે તેમ ઈલાદિ. (આગલ કહેવામાં આવ્યું છે તેમ જાણવું.)]

૧. ૧) હાવનની સરગરી વખતે [યાને હાવન ગેહેમાં] હોમ જરથુશ્ત્રની આગલ આવ્યો, [તે તેને આવી પોહ્યો] ૨) જેવાણ આતશને બધી બાબુથી સાફ કરતા હતા, [યાને જેવાણ આતશનાં ખુઆનને ફરતુ ધોવા ઈચ્છતા હતા]. અને ગાથા મોટે સાદે ગાઈને લાલુતા હતા, [એટલે ફરવાનેના ફરતી આગલ આવતી ત્રણ અપંમ વોડુ લાલુતા હતા]. ૩) ત્યારે જરથુશ્ત્રે (તેને) પુછ્યું, તુ કોણ માણસ છે? [જુઓ. તેને (હોમને) ઈજ્જતીમાં આ હાની અગાઉ યાદ કર્યામાં આવ્યો નથી, તે ઉપવા હાઓ ઉપરથી દેખીતુ છે. (પણ ત્યારપછી જરથુશ્ત્રે) જાણ્યું કે જે (માણસ તેવાણી) આગલ આવ્યો હતો તે હોમ હતો, અને જ્યારે તે તેમને આવી પોહ્યો ત્યારે તેને પુછવાની તેમને ઈચ્છા થઈ. (હોમ જરથુશ્ત્રને આવકાર દઈ બોલ્યો): મિથ જરથુશ્ત્રને કહેલ આપજો! આ દેખીતુ છે, કે તેવાણે તેને આજાખ્યો, અને તેનું કારણ આ હતુ, કે (તેવાણે આવી ચઢ્યા) ત્યારે તેવાણે ધણુ ઈજ્જતી સાથે હતા, અને ઈજ્જતો તેમને સારી પેટે જાણીતા હતા વળી તેમને આ હા પણ મોટે હતો (હોમ સાથે) પરપુરછ કરવાને તેવાણે આતુર હતા. તેથી તેવાણે હોમ સાથે લાંબો વખત વાતચિત કરી] ૪) જેને મેં પ્રાણીવાણી (યાને હામમ) આખી દુન્યા કરતાં પણ વધારે સુંદર જોયો છે, (વધારે સુંદર તું) તારી પોતાની સારી રીતે પેના કીધેલી અમર જીવનશકિતથી છે, [યાને તુ કે જેનાથી તારી પોતાની જીવનશકિત તારી પવિત્ર કરણીથી અમર કરવામાં આવી છે, પેલાઓ માફક નહિ, કે જેઓએ જમશેદે આપેલું માંસ ખાધુ છે*. તારાથી (તારી) જીવનશકિત અને જુદી તારા શરીરમાં પવિત્રાઈથી અમર કરવામાં આવી છે. જ્યારે, (જે કે) શરીર સિવાય કોઈ પણ માણસનો (આત્માજ માત્ર) અમર છે; (કહે છે કે) “જીંદગીના થાંભલા નાશ ન પામે એવા છે”].

૨. ૫) ત્યારે મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમે મને જવાબ આપ્યો, [તેનું “મોતને દૂર રાખવું” એ છે, જે તે માણસોના આત્માથી મોતને દૂર રાખે છે રોશન (નામના પહેલવી) સરેહ કરનાર દસ્તૂર) કહી ગયા છે કે જે હોમથી અક્ષયત્વ એટલે નાશથી નિરાળાપણું ઉત્પન્ન થાય છે] ૬) હુ, અએ જરથુશ્ત્ર! મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમ છું. ૭) તેથી, અએ સ્પિતમ! મારે માટે તું આરજુ રાખ, અને પીવાને માટે મને સારી પેટે (ગાળી) તૈયાર કર [મને પીવા માટે ગાળ], ૮) સ્તુતિથી [ઈજ્જતીમાં] મારી વખાણ કર. જેમ હવે પછી [તારા સિદ્ધાપ બીજાઓ], જેઓ (અનિચ્ચના દુન્યાના) કાયદાઓની આરજુ રાખશે (યાને સોશીઅલ થશે), તેઓ મને વખાણશે.

* જુઓ ઈજ્જતી હા. ૩૨, ફકરા ૮.

૩. ૯) જરથુસ્ત્રે તેને કહ્યું, હોમને નમાજ (હોઝે) ! ૧૦) અએ હોમ ! પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમંદ) આખી દુન્યામાં માણસોમાં સર્વથી પહેલાં તને ગાળી તૈયાર કર્યો? તેં તેની ઉપર શું મહેરબાની કરી ? [પેલી ભલી અક્ષેશ, જે મારે માટે પણ (મુકરર) થાય], અને તેને શું સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ ?

૪. ૧૧) ત્યારે મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમે મને જવાબ આપ્યો, ૧૨) કે વીરધાને પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમંદ) આખી દુન્યામાં માણસોમાં સર્વથી પહેલાં મને (ગાળી) તૈયાર કર્યો. મેં તેની ઉપર આ મહેરબાની કરી અને તેને આ સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ, ૧૩) કે તેને ત્યાં યુલંદીથી એક છોકરો અવતર્યો, જે (માણસો અને પશુઓનાં) ટોળાંનો માલક નામાંકિત જમશેદ (પાદશાહ) હતો, ૧૪) જે જન્મ પામેલાઓમાં સર્વથી ઘણો ખોરેહવાળો હતો [(યાને) ઘણાજ સત્યનાં કામો કરવાવાળો. ખોરેહ તે સત્કાર્ય કરવું છે, અને તે માણસનાં શરીરમાં પણ હોય છે. (પહેલવી સરેહ કરનારા દસ્તૂરો) જે જમશેદનું ખોરેહ છે, તે વિશે એવું મન ધરાવે છે, કે તે કાંઈજ નહિ પણ સત્કાર્ય કરવું છે રોશન (દસ્તૂરે) કહ્યું છે કે ખોરેહ જે માણસના શરીરમાં રહે છે અને માણસને સર્વથી ઘણો ખોરેહવાળો રાખે છે તે છે, અને સત્કાર્ય કરવાથી તે (ખોરેહ) ફરતું થાય છે (યાને ઉપયોગમાં આવે છે)], માણસોમાં સૂર્યના જેવી ઘણીજ ઉદાર દૃષ્ટિ ધરાવનારો (યાને જેમ સૂર્ય આખી જગત ઉપર એક સરખા રાખરખાવત વગર પ્રકાશ છે તેમ સર્વ માણસોને એક સરખી આંખે જોનારો હતો) [ઘણીજ મુદ્દર આપ ધરાવનારો એવો અર્થ (પહેલવી સરેહવાળાઓ કરે છે)], ૧૫) જંભુ પોતાના રાજમાં પશુ અને માણસોને અમર કર્યાં, તેમજ પાણી અને ઝાડપાનને હમેશ તાજ રાખ્યાં [(યાને જે તે ઈચ્છે તે મુકાય નહિ (એવું કયું)] ૧૬) ભુખ્યાઓનો ખોરાક ખૂટે ન એવો (કર્યો) [(એટલે) નાશ વગરનો (અખૂટ), યને જે એક ભોજન ખવાઈ રહેતું તો બીજું તૈયાર આવેલુંજ છે].

૫. ૧૭) જમશેદની શ્રેષ્ઠ પાદશાહી વખતે (અનિશય) દંડી, તેમજ (અનિશય) ગરમી ન હતી, ૧૮) (વળી) ન હતો યુદ્ધપો અને ન હતું મોત, કે નહિ દેવોની પેદા કરેલી અદેખાઈ. [ખુઓ, જે કે (આ) સર્વ હતું, તોપણ ખુર (યાને નુકશાન) કરવાથી તેને વેગળું રાખવામાં આવતું હતું] ૧૯) આપ અને દીકરાની જોડી, તેઓ બન્ને પદર વર્ષના મરદ મિસાલ ચાલતા, અને વળી બન્ને માન અકરામને લાયક હતા [આપ બેટાની તારીફમાં કહ્યું છે, કે દીકરો આપના જેવો ખુબમુરત અને આપ દીકરાના જેવો ખુબમુરત હતો]. ૨૦) જ્યારે વિવધાનનો દીકરો જમશેદ, (પશુ અને માણસોનાં) ટોળાંનો માલક, રાજ કરતો હતો. ત્યારે હમેશ (આ સઘળું) બનતું હતું.

૬. ૨૧) અએ હોમ ! પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમંદ) આખી દુન્યામાં માણસોમાં બીજા કયા (માણસો) તને (ગાળી) તૈયાર કર્યો? તે તેની ઉપર શું મહેરબાની કરી ? [પેલી ભલી અક્ષેશ, જે મારે માટે પણ (મુકરર) થાય], અને તેને શું સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ ?

૭. ૨૨) ત્યારે મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમે મને જવાબ આપ્યો ૨૩) કે આશ્વીઆન માણસોમાં બીજો (માણસ હતો જેણે) મને પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમંદ) આખી દુન્યામાં (ગાળી) તૈયાર કર્યો. મેં તેની ઉપર આ મહેરબાની કરી અને તેને આ સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ, ૨૪) કે તેને ત્યાં યુલંદીથી એક છોકરો અવતર્યો જે (પોતાનાં) ઘરમાં દથીઆરો રાખનાર ફેદૂન હતો, [તેનું “ (પોતાના) ઘરમાં દથીઆર ગુખતું” આ હતું કે (તેના) ઘરમાં (તેના) વડાઓની પેઢીથી

(ઉતરી આવેલાં) ધણાં (હથીઆરો) હતાં, અને જે દહાકે (ઝેલાકે) તું-હથીઆર હતું તે પણ તેણે છીનવી લીધું, અને તે સઘળાં (હથીઆરો) જે તેનાં પોતાનાં ખાનદાનને માટે અનદીક હતાં, તે પણ તે બહાર (રોશનીમાં) લાગ્યો].

૯૦. ૨૫) જેણે ત્રણ મોઢાંના, ત્રણ માથાંના, છ આંખના, ગસુસી કરવાની હળવર રીતી ધરાવનારા દહાક (નામના) અઝદાહને માર્યો, ૨૬) જે એક ધણેજ જોરાવર દેવ, તેમજ દુન્યામાં ખરાબ, (અને) દોઝખી [એટલે નુકશાનકારક] દ્રજા-હતો, ૨૭) જેને અઝોમદનિઓશે [આહમને] અશોઈની દુન્યાના મોતને માટે આ પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમદ) પૃથ્વી ઉપર પેદા કર્યો, [યાને દુન્યાના દ્રજોમાં તેને (એકડો) સર્વથી જોરાવર પેદા કર્યો હતો. તું જે અહુરમઝદ છે તેને કાણુ (દુઃખ દે છે) ન ખીગ્ત (શરદ કરનારા દસ્તૂરો) મત આપે છે, કે હોમજદની પેદાયશોને જેટલું પણ નુકશાન કરવાને તે શક્તિવાન હતો, તેટલું સઘળું તેણે કર્યું કોઈપણુ (નુકશાન) એવું ન હતું, જે કરવાને તે શક્તિવાન હોવા છતાં ન કર્યું હોય.]

૯૦. ૨૮) અએ હોમ! પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમદ) આખી દુન્યામાં માણુસોમાં ત્રીજા કયા (માણુસે) તને (ગાળી) તૈયાર કર્યો? તેં તેની ઉપર શું મહેરબાની કરી? [પેલી ભલી બક્ષેશ જે મારે માટે પણ (મુકરર) થાય], અને તેને શું સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ?

૧૦. ૨૯) ત્યારે મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમે મને જવાબ આપ્યો, ૩૦) કે સામના ખાનદાનનો કાયદો ઇચ્છનાર શ્રિત† [એટલે ત્રીજો; અને તેનું “શ્રિત હોવું” આ હતું, કે તે (તેના આપનો) ત્રીજો દીકરો હતો, વળી તેનું “કાયદો ઇચ્છનાર હોવું” આ હતું, કે તે પેદાયશોને માટે કાયદો કેમ ઇચ્છવો તે સારી પેઠે જાણતો હતો.] માણુસોમાં ત્રીજો (માણુસ હતો જેણે મને પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમદ) આખી દુન્યામાં (ગાળી) તૈયાર કર્યો. મેં તેની ઉપર આ મહેરબાની કરી અને તેને આ સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ, ૩૧) કે તેને ત્યાં બે છોકરાઓ ખુલદીથી અવતર્યાં બિઝઆક્ષ અને કેરેસારપ. ૩૨) (તેઓમાંનો) એક (બિઝઆક્ષ) ન્યાયાધિશ, [યાને તે ન્યાયાધિપતિ તરીકે કાયદાની વ્યવસ્થા કરતો હતો] અને કાયદા રચનાર હતો, [યાને તેણે કાયદા પ્રમાણીકપણે આંખ્યા], ૩૩) બ્યારે, બીજો (કેરેસારપ) મહાન કાર્યો કરનાર, ઉત્સાહી, ગુચ્છા રાખનાર, (તેમજ) ગુરજ ધરાવનાર હતો, [યાને તેણે ગુરજથી (સઘળાંમાં) ઘણાક (મહાન) કર્મ કર્યો. ગુચ્છા રાખનારાઓમાં તાણક લોકો પણ હતા. આ ઉપરથી એને ગાશર (કહેતા)].

૧૧. ૩૪) જેણે સુખર (નામના) અઝદાહને માર્યો, જે ઘોડા ગળનારો, તેમજ માણુસ ગળનારો, ઝેરી (અને) રાતા દેખાવતો હતો, ૩૫) જેની ઉપર શીક્ષા રાતા રંગનું ઝેર એક મુક જેટલું ઉડું વહેતું હતું, ૩૬) (અને) જેની ઉપર કેરેસારપે લોખંડની કઢાઈમાં (પોતાનો) ખોરાક પકાવ્યો. ૩૭) રખિથિનના વખતે, [યાને મધ્યાહનની બદગીના વખતે], તે બદમાશ તપ્યો અને બડકયો [યાને તે (ઘોડા મિસાલ) બે પગે ખડો થયો]], ૩૮) અને તેણે પેલી લોખંડની કઢાઈ પોતા ઉપરથી જોરથી ફેંકી દીધી, (જેથી) ગંદું પાણી વહી ગયું. ૩૯) ગભરાતનો માર્યો બહાદુર કેરેસારપ બાણુ હડી ગયો, [તેનું “બહાદુર હોવું” એ છે કે તે (બનને સમયે) પોતાનું મગજ દેકાણે રાખતો (અને સમયસુચકતા ખોઈ ન દેતો)].

૧૨. ૪૦) અએ હોમ! પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમદ) આખી દુન્યામાં માણુસોમાં ત્રીજા કયા (માણુસે) તને (ગાળી) તૈયાર કર્યો? તેં તેની ઉપર શું મહેરબાની કરી? [પેલી ભલી

† જુઓ વંદીદાદ પરગરહ ૧૮, ફકરા ૬૧. ‡ પહેલથી, સ્થિત અથવાં શ્રિત, તે શાહનામાંનો અથરવ

અક્ષેશ જે મારે માટે પણ (મુકરર) થાય], અને તેને શું સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ?

૧૩. ૪૧) ત્યારે મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમે મને જવાપ આપ્યો, ૪૨) કે પોહિરશસ્ત્ર માણસોમાં એથો માણસ હતો, જેણે મને પ્રાણીવાળી (એટલે હાડમંદ) આપી કુન્યામાં (ગાળી) તૈયાર કર્યો, મેં તેની ઉપર આ મહેરબાની કરી અને તેને આ સમૃદ્ધિ હાંસલ થઈ, ૪૩) કે તેને ત્યાં તું બુલંદીથી અવતર્યો, તું નિર્મલ જરથુસ્ત્ર! પોહિરશસ્ત્રના ઘરમાં (જન્મ પામ્યો). તુ, જે દેવોના (ધર્મથી) ભુદો પડેલો અને હોમજદના કાયદા પ્રમાણે ચાલનાર છે,

૧૪. ૪૪) વળી (તું) ધરાનવેજમાં વિખ્યાતિ પામેલો છે. તું, અએ જરથુસ્ત્ર! પહેલ વહેણાં અહુનવર ભણ્યો, જેમ કરતાં કુમની રૂઢીથી વેગળો જઈ [અને મોટેની શરહ વગર] તેં તેને ઉચ્ચાર્યો, ૪૫)...ત્યાર પછી બુલંદ અવાજે અને જોશથી તું (તે ભણ્યો).

૧૫. ૪૬) અએ જરથુસ્ત્ર! તેં સઘડા દેવોને જમીનમાં ઢંકાયલા કર્યા, જેઓ અત્યાર આગમજ આ પૃથ્વી ઉપર માણસની ચાલે ભટકતા હતા, [જેઓ (પોતાનું) શરીર અનદીદ કરી શકતા હતા, તેઓ સઘડાઓનાં શરીર ભાંગવામાં અવ્યાં, (અને) જેઓ એમ કરવાને શક્તિવાન ન હતા, તેઓનો પોતાનો ખુરદો કરવામાં આવ્યો. શરીર ભાંગવાનું કામ આ છે, કે તેઓ હવે પછી પોતાના દેવી શરીરોથી બુરં કામ કરવાને અશક્ત થયા. પણ ખીજી રીતે તેઓ અનભુમનો (અને) સમહો ભરે છે, કારણ કે તેઓ પશુનાં શરીર અને માણસનાં શરીર ધરાવે છે.] ૪૭) (તું) જે સર્વથી ધણો જોરેમંદ છે, જે સર્વથી ધણો દદ છે, જે સર્વથી ધણો મક્કમ છે, જે સર્વથી ધણો ઝડપી છે, તુ જે માનો લોકોની પેદાયશોમાં [માનો લોકોની સ્વતંત્ર પેદાયશોમાં] સર્વથી ધણો ફતેહમંદ છે.

૧૬. ૪૮) જરથુસ્ત્રે તેને કહ્યું, હોમને નમાજ (હોળે)! ૪૯) ઉત્તમ હોમ એક કિંમતી ભેટ છે, [યાને તુંને અશોધથી પેદા કાઢેલો છે]. હોમ અસરકારક બક્ષેશોવાળો છે [એટલે જેને એક ચીજ (બક્ષેશ) આપવા લાયક હોય, તેનેજ તે આપે છે]. ૫૦) તે ઉત્તમ બક્ષેશોવાળો છે, તે આરોગ્યકારક છે, [યાને તું એક સારી બક્ષેશ આપે છે. તું નિરોગી કરે છે]. ૫૧) તુ ખુબસુરત શરીરવાળો છે, [યાને તારું શરીર દેખાવકું છે]. તું સારી આરજી ધરાવનાર છે [યાને જે તુ ઈચ્છે છે તે અશોધવાળું છે]. ૫૨) તુ ફતેહમંદ, સોનેરી રંગનો, અને કુમલી ડાંખલીવાળો છે, [એટલે તારી ડાંખલી ધણી નાજુક છે]. ૫૩) તે પીનારના રવાનને માટે બલાહનો ધણોજ સંશ્રદ કરનાર છે, [એટલે તારાથી રવાનનો ખગ્નનો ઉત્તમ કરી શકાય છે, યાને “ગરોધમાનને લાયકનું થવું” તારાથી બને છે].

૧૭. ૫૪) અએ સોનેરી (હોમ)! (મને) વિદ્યા તુ સારી રીતે જાહેર કર, [યાને તું મને વિદ્યાથી એક ચીજ કહે, જેથી મને ડહાપણ મેલે]. ૫૫) સારી રીતે જાણે ઉત્સાહ. [મજબુત મન, જે કોઈની પણ મદદની આશા રાખતુ નથી], સારી રીતે ફતેહમંદ થવું, ૫૬) સારી રીતે ખુબસુરતી, સારી રીતે તનદરોસ્તી [મને તું આપ], ૫૭) સારી રીતે વૃધ્ધિનો વધારો, સારી રીતે આબાદીનો વધારો, ૫૮) સારી રીતે આખા શરીર માટે જોર, સારી રીતે સંપૂર્ણ જ્ઞાન (જે) સઘળી (બાબદમાં) પરિપૂર્ણ છે [જે કોઈ (માણસ) એક વિષયનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ધરાવે તેને તું સર્વજ્ઞાન તેના પ્રતાપ તરીકે બક્ષ]. ૫૯) સારી રીતે, જેથી કરી અમે પૃથ્વી ઉપર સ્વતંત્ર રહી ફરહર કરીએ, પીડાઓ દાળીએ, અને કૂળને હડાડ્યે.

૧૯. ૬૦) સારી રીતે જેથી કરી જેઓ સઘળાંએ અમને પીડા દે છે, તેમની પીડાને અમે ટાળીએ; દેવોની તેમજ માણસોની, ૬૧) શાકિનીઓની* તથા સ્ત્રી રાક્ષસોની, અન્યાયીઓની, તેમજ આંધળા અને બહેરાઓની, [આંધળા અને બહેરા તેઓ છે, જેઓ ઇજ્જદને લગતી પાપદ જોઈ અથવા સાંભળી શકતા નથી], ૬૨) અને બે પગા બદમાશોની, તથા બે પગા આસ્રમોગીની, તેમજ ચાર પગા વાધ વિગેરે (ગનવરોની), ૬૩) અને પહોળા હરોળવાળાં ફરેઅથી આગલ ધસારો કરી આવતાં લશ્કરોની (પીડા અમે ટાળીએ).

૧૯. ૬૪) અમે મોતને દૂર કરનાર હોમ! હું તારી પાસે આ પહેલી ભલી અક્ષેશ માગું છું, (તે એ કે) અશેા લોકોનું ઉત્તમ, હમેશ નુરમંદ ભુવન, જે સંપૂર્ણ સુખ આપનાર છે. ૬૫) અમે મોતને દૂર રાખનાર હોમ! હું તારી પાસે આ બીજી ભલી અક્ષેશ માગું છું, (તે એ કે) શરીરને માટે ખુબસુરતીનું કાયમ રહેવું. ૬૬) અમે મોતને દૂર રાખનાર હોમ! હું તારી પાસે આ ત્રીજી ભલી અક્ષેશ માગું છું, (તે એ કે) જીવનશક્તિનું લાંબો વખત સંધી ટકી રહેવું (અથવા જીવનશક્તિની લાંબી છંદગી).

૨૦. ૬૭) અમે મોતને દૂર રાખનાર હોમ! હું તારી પાસે આ ચોથી ભલી અક્ષેશ માગું છું, (તે એ કે) અમે આ પૃથ્વી ઉપર ઘણાજ ખુશાલી પામેલા, અતિચય જોરમંદ, અને નવંગર (માણસો) તરીકે ફરહર કરીએ, અને પીડાઓને ટાળીએ, તેમજ દૂજને હડાડે. ૬૮) અમે મોતને દૂર કરનાર હોમ! હું તારી પાસે આ પાંચમી ભલી અક્ષેશ માગું છું, (તે એ કે) અમે આ પૃથ્વી ઉપર ફતેહમંદ ટાળક જવાનો તરીકે ફરહર કરીએ, અને પીડાઓ ટાળીએ, તેમજ દૂજને હડાડે. [હુઅ અને વિશ્વતિના ટાળક એટલે ટાળનાર તરીકે (અને ફરહર કરીએ)].

૨૧. ૬૯) અમે મોતને દૂર કરનાર હોમ! હું તારી પાસે આ છઠી ભલી અક્ષેશ માગું છું, (તે એ કે) અમે ચોરની અગાઉ, બદમાશોની અગાઉ, વાધ વિગેરે (ગનવરોની) અગાઉ [અચાપના ઉપાયો] જોઈએ, ૭૦) કોઈ (પ્રીત્તે) અમારી અગાઉ તે (ઉપાયો) જોય નહિ, અમે [હું અને મારા ચેલાઓ] સર્વ અગાઉ [અચાપના ઉપાયો] જોઈએ.

૨૨. ૭૧) જેઓ સ્વધીઆર રાખે છે, તેઓના મદદગારોને [યાને લણેયાના ઘોડાઓને] હોમ મક્કમ કરે છે; તે તેઓને મજબુત દમ અને જોર બક્ષે છે. ૭૨) જે સ્ત્રીઓએ એકપણ છોકરાને જન્મ આપ્યો ન હોય, ખાસ તેઓને હોમ એક નુરમંદ દીકરો બક્ષે છે, જે (પાછલથી) અશેા ફરજંદો ઉત્પન્ન કરે છે. ૭૩) અને જે કુટુંબના વડાઓ નરકોની અંદર કાબેલીઅત મેળવવા [એટલે તેનો અભ્યાસ કરવા] બેસે છે. તેઓને હોમ મહત્ત્વ અને સંપૂર્ણ ગાન બક્ષે છે.

૨૩. ૭૪) જે (કન્યાઓ), કુમારી સ્થિતિમાં [(યાને) પરણ્યા વગરની અવસ્થામાં (ધરે) બેસે છે (અને) જેઓ લાંબો વખત લગ્નમાં કબુલ કરાયા વગર [એટલે પરણ્યા વગર યાને પતિ મેળવ્યા વગર] રહી જાય છે, તેઓને હોમ એક જાણીતા (એટલે વિખ્યાતિ પામેલા) પુરૂષને કુટુંબના પાલણુ કર્તા તરીકે બક્ષે છે, [યાને તે તેઓને એક ભરથાર દેખાડે છે] અને જલદીથી તેઓને એક સારી ભુલ્લિવાલા પુરૂષને [જે તરતજ કોઈપણ કામના મધ્ય (એટલે અગચના બાગમાં) ઝીપલાવે છે] તેમના હાથની માગણી કરવા [મોકલે છે].

* એટલે શાકિની. હિંદુઓના દેવ શિવની પત્ની શક્તિના રસાલાની એક દેવીનું નામ છે.

૨૪. ૭૫) જેઓ કલશિયાકાં લોકો છે, તેઓને હોમ (તેઓનું) રાજ્ય ખુંચવી લઈ (પરતંત્ર કરી) બેસાડે છે, [(તે લોકો) જેઓનો તરીકો ખ્રિસ્તી ધર્મ છે] (અને) જેઓ રાજ્યની ઇચ્છા સાથે ઉભા થયા છે, [યાને જેઓ રાજ્ય મેલવવા પામ્યા છે], ૭૬) (વળી) જેઓ બકબકારો કરે છે, કે અમારી પછી કોઈ ધર્મગુરૂ પોતાની મરજીથી ધર્મનો ઘણો અભ્યાસ કરતો ગામોમાં ફરે નહિ, ૭૭) (કારણ કે) તે લોકોનાં ટોળાંને ભોળવી મૂકે છે, તે ઘણી સારી રીતે લોકોનાં ટોળાંને (આમલથી અને પછવાડેથી) મારે છે.

૨૫. ૭૮) અએ હોમ! તું શોભાયમાન છે, તું, કે જે તારા પોતાના બળે સ્વતંત્ર રાજા છે, [યાને તુંને ગમે તે કામ ઉપર તારું બળ અજમાવવાને તું શક્તિવાન છે]. ૭૯) તું શોભાયમાન છે; તું ઘણા સાચા બોલાયલા સખુનો સમજે છે, [પેલો સાચો સખુન કયાંથી છે? જેથી એક માણસ અશો થાય છે? અને કહે છે કે કયો સખુન ઘણો સાચો બોલાયલો છે?]. ૮૦) તું શોભાયમાન છે. તું એક સાચો બોલાયલો સખુન અગાઉથી પુછપરછ કર્યા વગર પુછતો નથી, [યાને તું એક પણ (સખુન) બોલતો નથી, જે હોમજદ પુછપરછ દર્મયાન તારી આગલ બોલ્યા ન હોય.]

૨૬. ૮૧) આ સર્વથી ઉત્તમ (વાત) છે કે હોમજદે તુંને પુરાણી દીન આપી, જે અદ્વિવિધન સાધની, તારાઓથી સણુગારેલી, નીનો દુન્યામાં બનાવેલી, ભલી મજદહઅસ્તી [દીન] છે [તેનું “અદ્વિવિધન થવું” એ છે કે જે પ્રમાણે દૂસ્તી માણસો સાથે જોડવામાં આવી છે (તે પ્રમાણે) દીનને હોમ સાથે જોડવામાં આવી છે. “તેને જોડવામાં આવી છે” એટલે બધાં સૂધી એક માણસ હોમ પીતો નથી ત્યાં સૂધી તે દીન વિષે તદ્દન નિશ્ચિન થતો નથી હોમ પીવાની ક્રિયા દર્જસ્તી (ની ક્રિયા) માં થાય છે] ૮૨) ત્યારે તે (અદ્વિવિધન બંધ) પવતોમાં શિખરો ઉપર કમરે આંધી છે, [(યાને) જે પવતો ઉપર તું ઉગી નીકળ્યો છે, ત્યાં (દીન તારી સાથે) જોડાયેલી છે]. લાંબી ઉત્તમ પ્રવૃત્તિ માટે તુંને માંથિના કડામોથી એકેકો કરવામાં આવ્યો છે [યાને તું “તને પસીન” એટલે ગ્સ્તાખેઝના વખત સૂધી દર્જસ્તીમાં મુકર કરવામાં આવ્યો છે].

૨૭. ૮૩) અએ હોમ! તું ઘરનો સરદાર છે, તું ગામનો સરદાર છે, તું પ્રાંતનો સરદાર છે, તું દેશનો સરદાર છે [તું મીનોઈ રીતે સર્વનો સરદાર છે] તું વિદ્યાના વજાગનો સરદાર છે, [યાને તે બક્ષેશ તું આપી શકે છે]. ૮૪) જખરો ઉત્સાહ અને ફતેહમાં થવું એ મારે માટે અને મારાં શરીર માટે [એક આશીર્વાદ સાથે] તું જાહેર કર [જખરો ઉત્સાહ મજબુત મન છે. જે ખીજ કાઢની પાણી મદદની આશા રાખતું નથી], તેમજ આખાદી, જે સખુન અશોઈ છે. [(યાને) દોહત, જેથી ઘણું મુખ ઉત્પન્ન થાય છે]

૨૮. ૮૫) અમને જેઓ પીડા દે છે, તેમની પીડામાંથી અમને તું છોડવ, જેઓ અરૂં વિચારે છે, તેમની વિચારશક્તિ તું ખુંચવી લે. ૮૬) જે કોઈપણ શખસ આ ઘરમાં, આ ગામમાં, આ પ્રાંતમાં, (અને) આ દેશમાં દેવભાવ રાખનારો માણસ છે [એટલે જે પાપી પુરૂષ છે].

૨૯. ૮૭) તેના બન્ને પગનું જરે તું લઈ લે, ૮૮) તેની વિચારશક્તિને તું ઉધી વાળ ૮૯) તેના મનનું તું ભંગાણુ કર, [એટલે તેને તું અકારત કર]; ૯૦—૯૨) જે કોઈપણ

† જુઓ પ્રસ્તાવના હોમ ચસ્તનો જમાનો. ‡ અવસ્તા “કા ના વચ અર્ધુષ્ઠ”, આ વાક્ય કોઈ અજાણી અને કદાચ ગુપ્ત થયેલી અવસ્તા કેતાબનો છે

(માણસ) અમારા મન તરફ દ્રેપભાવથી વર્તે છે, [(યોગે) જેથી અમે એક પવિત્ર બાબત ઉપર વિચાર કરી શકતા નથી], અને જે અમારા શરીર તરફ દ્રેપભાવથી વર્તે છે, [યાને તે અમારા શરીરને દ્રેપથી જોએ છે], તે પોતાના બન્ને પગ ઉપર ચાલે નહિ, તે પોતાના બન્ને હાથથી ધણું (કામ) કરવાને શક્તિવાન થાય નહિ, પોતાની બન્ને આંખે દુન્યા જોએ નહિ અને પોતાની બન્ને આંખે પથુ જોએ નહિ.

૩૦. ૯૩) રાતા રંગના, ભય કર, ઝેરી અઝદાહની સામે થવા માટે, ૯૪) જે (અઝદાહ) અશો માણસનાં શરીરનો નાશ કરે છે, (તે સામે) અએ સોનેરી હોમ ! એક બચાવ તું જાહેર કર [એટલે એક ઉપાય તું કહે.], ૯૫) (અશોધથી) વિરૂધ કામ કરનારો બદમાશ, જે (ખરાબ જ્યાનથી લોકને) દુઃખ દે છે, (અને) ૯૬) જે અશો માણસનાં શરીરનો નાશ કરે છે, તેની સામે થવા માટે, અએ સોનેરી હોમ ! એક બચાવ તું જાહેર કર [એટલે એક ઉપાય તું કહે.]

૩૧. ૯૭-૯૮) દોઝખી, અન્યાયી, અને ઘણી નિદા કરનારો માણસ, જે અશો માણસના શરીરનો નાશ કરે છે, તેનાં માથાની સામે, અએ સોનેરી હોમ ! એક બચાવ તું જાહેર કર [એટલે એક ઉપાય તું કહે], ૯૯-૧૦૦) દુન્યાનો નાશ કરનાર નાપાક આશ્મોગ, જે આ દીન ઉપર વિચાર અને વચન આપે છે, (પગ) પોતાના કામથી તે ઉપર મડેલો નથી, [યાને તે વિચારે છે કે હું જે કંઈ છું તે હું કરું કે હું નહિ કરું], (અને) જે અશો માણસના શરીરનો નાશ કરે છે તેની સામે થવા માટે, અએ સોનેરી હોમ ! એક બચાવ તું જાહેર કર [એટલે એક ઉપાય તું કહે.]

૩૨. ૧૦૧-૧૦૨) પપ્પ સ્ત્રી, જે નાનવાની ઉત્પત્ત કરનારી, [યાને તેણી ચીજોનો નાશ કરે છે], દુશ્મની લાવનારી, [એટલે તેણી પાપીઓનું રક્ષણ કરે છે], (જે એક) શક્તિની છે અને જેણીનું મન પવનથી ઘસણનાં વાદળાં માફક ભમ્યા કરે છે, તથા જે અશો માણસના શરીરનો નાશ કરે છે, તે સામે થવા માટે, અએ સોનેરી હોમ ! એક બચાવ તું જાહેર કર [એટલે એક ઉપાય તું કહે]. ૧૦૩) દરેક માણસ જે તેનાં એટલે અશો માણસના શરીરનો નાશ કરે છે, તેની સામે થવા માટે, અએ સોનેરી હોમ ! એક બચાવ તું જાહેર કર [એટલે એક ઉપાય તું કહે.]

૧૦ મો હા.

૧. ૧) અહિંથી દેવો અને દેવોના મંદિરોનાં [(એટલે) દેવીઓ] નાસી જાય. ૨) ઉત્તમ શ્રેષ્ઠ અહિં રહે છે, [યાને તે (આ ઘરમાં) પરાણો થાય છે] ૩) અર્શિશવંધ લક્ષ્મી અહિં રહે છે. અર્શિશવંધ લક્ષ્મી અહિં ખુશાલ થાય છે, [યાને તેણી (આ ઘરમાં) પરાણો તરીકે આવે છે અને રમત કરે છે], આ ઘરમાં, જે હોમજદનું છે, અને જે પવિત્ર હોમનું છે, [આ ઘર તે બન્નેનું છે].

૨. ૪) પહેલી ગાળણી વખતે ત્યારે હું તારી ડોંખડીઓ સાથે ધડું છું, [એટલે ત્યારે હું તને (હાવનિની) વચમાં મૂકું છું]. ત્યારે અએ સારી શુદ્ધિલા (હોમ) ! હું અખુનથી

તારી સ્તુતિ કરે છું. ૫) બીજી ગાળાથી વખતે, જ્યારે હું તને એક મરદના જોરથી કુંડું છું ત્યારે અમે સારી કુશિલવાલા (હોમ) ! હું સખુનથી તારી સ્તુતિ કરે છું.

૩. ૬) હું વાદળાં, તથા વરસાદની સ્તુતિ કરે છું, જે તારા શરીરને પર્વતનાં શિખરો ઉપર ખીલવું કરે છે. ૭) હું ઘણા ઉંચા પર્વતોની સ્તુતિ કરે છું, જ્યાં તું, અમે હોમ, ઉગી નીકળ્યો છે.

૪. ૮) આ ફરતી, પહોળી, તે સાહેબની મરજી બર લાવનારી, મારી બક્ષનારી પૃથ્વી, જે, અમે પવિત્ર હોમ ! તારું રક્ષણ કરે છે, તેની હું સ્તુતિ કરે છું. ૯) હું તે જમીનની સ્તુતિ કરે છું, [યાને હું તે જગને ખાસ વખાણું છું], જ્યાં તું સુમધ દેવાવતો અને લાયકાત આપતો ઉગી નીકળે છે. ૧૦) વળી એક મોટી દોલત તરીકે, [(જે) આ દુન્યામાં સુગંધ અને લાયકાત, અને પેલી દુન્યામાં સેવટનું સુખ છે]. અમે હોમ ! તું પર્વત ઉપર ઉગી નીકળ્યો છે.

૫. ૧૧) આ પ્રમાણે તું ઘણા રસ્તાઓ ઉપર વિખરાઈ ગયો છે. દેખીતી રીતે તું અશોષની એક ખાણ છે, [એટલે તું કામ અને ભલાં કામનો વધારો કરે છે]. (અમારા) વિચાર અને વચનને ઘરોબર કર, [યાને તેમને વધારે અશો કર], ૧૨) તારા સઘળા પાનલા યંત્રની મદદથી, તારી સઘળી ઝળીઓની મદદથી, અને તારાં સઘળાં ડાંખળાંઓની મદદથી (તું એમ કર).

૬. ૧૩) જ્યારે હોમની વખાણ થાય છે, ત્યારે તે ઉગે છે. આ પ્રમાણે એક માણસ, જે તારી સ્તુતિ કરે છે, તે વધારે ફતેહમંદ થાય છે. ૧૪) ઘણાંજ નજીવાં હોમનાં (ગાળી) તૈયાર કરવાથી પણ, ઘણીજ નજીવી હોમની સ્તુતિથી પણ, ઘણાંજ નજીવાં હોમનાં પીવાથી પણ [નાની (હોમ) યસ્તથી પણ] દેવોનું હળર ઘણું મારવું થાય છે.

૭. ૧૫) એક લહેજમાં દેખીતી રીતે ઉભી કીધેલી આપદાઓ આ ધરમાંથી નાણુદ થાય છે, ૧૬) જ્યાં તેઓ આરોગ્ય કરનારા હોમને (ઉપયોગને માટે તૈયાર કરેલા) હમેશ સઘરી રાખે છે, અને જ્યાં તેઓ તેની નિત્ય સ્તુતિ કરે છે, ૧૭) તે ધરમાં, તેમજ તે હવેલીમાં (હોમ) ખુશસુરતી અને તનદરોસ્તી બનહેર કરે છે.

૮. ૧૮) જ્યારે બીજી સઘળી વિદ્યા ઘાટકી હથીઆર રાખનારા ગુસ્સા સાથે જોડાયેલી છે ૧૯) ત્યારે હોમની વિદ્યા અશોષ (અને) ખુશાલી સાથે જોડાયેલી છે, (અહિં અસલ સંસ્કૃતમાં વિદ્યા બોલ છે, પણ અવસ્તા અને પહેલવી પ્રમાણે કેક બોલ વાપરવો ઠીક પડશે-કર્તા). [એટલે તે માણસોનાં કામ અને ભલાં કામ ખુશાલી સાથે (જોડેલાં) રાખે છે]. ૨૦) હોમની વિદ્યા સહેલી છે [કાંઈ ભારી નથી]. ૨૧) જે માણસો હોમને નાના દીકરા દાખલ કરી ને છે, [એટલે (તેની) પાસપાની કરે છે], ૨૨) તેઓનાં શરીર માટે હોમ ઘણીજ તનદરોસ્તી ઉત્પન્ન કરે છે

૯. ૨૩) અમે હોમ ! તું મને તનદરોસ્તી આપ, જેથી તુંને તનદરોસ્તી આપનારા કહ્યો છે, [એટલે કે તનદરોસ્તી આપી તું (મને) સારો કરે છે]. ૨૪) અમે હોમ ! તું મને ફતેહમંદી આપ, જેથી તુંને ફતેહમંદીથી મારનાર કહ્યો છે. ૨૫) (આ તારી બક્ષેશોને) હું ઘણીજ સારી રીતે દોસ્તીથી અને સ્તુતિથી ભરપાઈ કરી આપું છું, [એટલે હું તારો દોસ્ત

થાઉ છું અને તારી સ્તુતિ કરું છું], કારણ કે મેં તેને (હોમને) એક દોસ્ત અને સ્તુતિ કરનાર તરીકે ઉત્તમ અશોષથી પણ શ્રેષ્ઠ પેદા કર્યો† એમ મહારાની સાહેબ બોલ્યા, [એટલે મેં દીનનો ફેલાવો કરનારાઓને દીન કરનાં પણ ઉત્તમ પેદા કર્યાં, કારણ કે દીનનું ચાલુ રહેવું દીનના ફેલાવો કરનારાઓની મદદથીજ ખતી શકે છે].

૧૦-૧૧. ૨૬-૨૯) જ્ઞાની અને મારી બક્ષનાર પેદા કરનારે તું જે લાયક (એટલે કારગત) છે, તેને [બહેસ્તમાં] પેદા કર્યો. જ્ઞાની અને મારી બક્ષનાર પેદા કરનારે તું, જે લાયક (એટલે કારગત) છે તેને નીચે [આ દુન્યામાં] ધણા ઉંચા હરખુજ* (પર્વત) ઉપર મૂક્યો. ત્યાર પછી તુને મહાન પુરોનાં શિક્ષણ પ્રમાણે [યાને ઇન્જોએ કરેલાં સારાં ચિન્હો પ્રમાણે] પક્ષીઓએ અગ્નયળી ઉત્પન્ન કરનાર પારાસિક પહાડો ઉપર વીખેરી નાંખ્યા ૩૦) [આ ફકરાનો શું અર્થ છે તે સસ્કૃતમાં લખ્યો નથી]

૧૨. ૩૧) ત્યાર પછી તું, અએ મીઠા સોનેરી હોમ! પવિત્ર જગ્યામાં જુદી જુદી સઘલી જાતનો ઉગી નીકળ્યા છે. ૩૨) પછી તુ ઉત્તમ વિચારના પ્રમાણથી તનદરોસ્તી સાથે [એટલે જોધમે તેટલો] જોડાયેલો છે. ૩૩) હવે જે (માણસ) મારી સામે દુષ્ટ અવાજ કાઢે છે, તેના વિચારને તું ઉધા વાગ, ૩૪) પછી જે મારી સામે દુષ્ટ અવાજ કાઢે છે, [એટલે તે મારી સમ નાલાયક બાપત બોલે છે] તેના મનની મસલહતને તું (ઉધી વાગ).

૧૩. ૩૫) હોમને નમાજ (હોજો)! (તુને) જે એક ગરીબને સૌથી પૈસાદાર માણસ જેવો ઉમદા દિવનો કરે છે, [એટલે તું તેની ખુશાલી એક નાની ચીજથી એવી કરે છે કે જાતે પુષ્કળ ચીજોથી તે ઘણું હોય] ૩૬) હોમને નમાજ (હોજો)! (તુને) જે એક ગરીબ મોખેદાન મોખેદના જેવા ઉમદા દિવનો કરે છે, [એટલે તેની ખુશાલી ઇજસ્તીની ક્રિયાથી તું એ કરે છે કે જાણે મોહોર અને રાજવંશી દબદબાની વ્યવસ્થા કરવાથી તે ઘણું હોય]. ૩૭) અ હોમ! તું ધણા માણસોને મોટા અને સંપૂર્ણ જ્ઞાનથી ભરપૂર કરે છે, ૩૮) જેઓ તુને (જગ્યા) સાથે બેળી (બેગાં મળેલાંઓને) હમેશ વહેંચી આપે છે.

૧૪. ૩૯) પેલા ગોધાની સીકલના વાવતા* માફક તુ લગાઈના સમયે મારી આગવથી જ આવી ન જતો, [જે પ્રમાણે ગોધાની સીકલનો વાવતો એકજ જગ્યાએ (ઉડે) છે, (તેમ) તું મા શરીર આગલ ના આવતો, (કારણ કે હું) ખરાબ કામ કરનાર છું]. ૪૦) હું તારી વિદ્યા મોટથી નાહોર કરું છું, [યાને હું (તેનો) સંગ્રહ કરું છું]. (મારી આગલ) તે સાહેબ (દાદાર હોમજદની મરજી માટે તું આવ. [યાને મારા મનની મુરદ તે સાહેબની મરજી સાથે મલતી કર]. ૪૧) અએ પવિત્ર જુન્યાદના પવિત્ર હોમ! હું તને આ શરીર આપું છું, જે મને સારી પેઠે ખીસેલુ લાગે છે.

૧૫. ૪૨) હું બ્રહ્મજ્ઞિના બદમાશોની યોગકીને [નીચ માણસોના વર્ગને] અચાવમા નાંખી દઉં છું, (એટલે તેઓ ઉપર હલો કરું છું). ૪૩) જેઓ ધારે છે, [કે અમે ફગીએ છીએ] અને જેઓ (ધર્મ) યુરને અને હોમના (હોતુને) હો છે, [(પહેલો) જે (ધર્મનો) અભ્યાસ કરે છે, અને (ખીજો) જે ઇજસ્તી કરે છે]. તેઓને તું કાવત્રાથી ખરતા કર, [યાને તેઓને અનદી કર], ૪૪) વળી હોમનો ઉત્સવ (માત્ર) (હોમ) પીવાને માટે જે નાહોર કરે છે, [યાને તે

† આ વાક્ય કોઈ અભણી અવસ્થા કેતાબમાંથી ટાંકેલો છે. કદાચ મહેર યસ્તના ૮૯ મા ફકરાનો ઇસારો અહિં હોય. * અહિં અસલ ઇરાની જુડા દિરફરી કાગ્યાન વિષે ઇસારો છે, જે ઉપર અરબ લખનારાઓ પ્રમાણે ગોધાની એક સીકલ વાડવામાં આવી હતી.

હોમનો દર્શન ધન્યવતો નથી [હોમ] પીએ છે], તેને હોમ એક ધર્મગુરૂ દીકરાની બક્ષેશ કરતો નથી અને વળી સારા હોકરાઓની નવાજેશ પણ કરતો નથી, [(એટલુંજ નહિ) પણ એથી ઉચ્ચતા ખવાસના ફરજદારોની વૃદ્ધિ (તેને ત્યાં કરતો નથી)].

૧૬. ૪૫) હું પાંચમાં છું, હું પાંચમાં નથી, [યાને હું પાંચમાં આવ્યો છું, હું (ખીજ) પાંચમાં આવ્યો નથી]; ૪૬) હું ભલા વિચારવાળા સાથે છું, હું યુરા વિચારવાળા સાથે નથી, ૪૭) હું ભલા વચનવાળા સાથે છું, હું યુરા વચનવાળા સાથે નથી, ૪૮) હું ભલા કામ કરવાવાળા સાથે છું, હું યુરા કામ કરવાવાળા સાથે નથી, ૪૯) હું તાબેદાર (માણસ) સાથે છું, [જે (એક ધર્મ) ગુરૂનો સ્વીકાર કરે છે], હું ના તાબેદાર સાથે નથી, [જે (એક ધર્મ) ગુરૂનો સ્વીકાર કરતો નથી], ૫૦) હું અશો સાથે છું, હું દોષખી સાથે નથી, ૫૧) જ્યાં લગી (દુન્યાની) આખેરીએ મીનો (ધન્યદો)નો ચુકાદો અપાશે ત્યાં સુધી [આ બાબદ અમારે માટે પણ એમજ થાય]

૧૭. ૫૨) જરથુસ્ત્રે તેને (હોમને) કહ્યું, કે મજ્દનો પેદા કીધેલા હોમને નમાજ (હોજો)! મજ્દનો પેદા કીધેલો હોમ ઉત્તમ છે [(આટલું બોલ્યા) પછી તેવણુ (તેની) સ્તુતિ કરવા ગયા]. ૫૩) હું સઘળા હોમોની સ્તુતિ કરૂં છું, જેઓ પર્વતોનાં શિખરો પર છે, તેમજ જેઓ નદીની ઉડી (ખીણોમાં) છે. (અહિં સરકૃતમાં થોડક બોલો ખવાઈ ગયા છે. પહેલવી પ્રમાણે નીચે મુજબ છે: અને જે (હોમ)ને પળ્ય સ્ત્રીઓ (પોતાની) પાસે સાંતી રાખે છે જ્યારે પળ્ય સ્ત્રીઓ (હોમથી) એક બોદુ કામ કરે છે ત્યારે તેઓએ તેને સાંતી રાખેલો કહેલ્ય છે-કર્તા]). ૫૪-૫૫) (આ ફકરાઓ પણ પહેલવીને આધારે છે. સરકૃત નાકેસ છે: જે હોમ) રૂપાંતી રકાખીમાં છે તેમથી તેને હું સોનાનીમાં નામું છું, [યાને હું જોરનાં પુલીઆથી તેને રકાખીમાં (તસ્તામાં) પસાર કરૂં છું-કર્તા]). હું તને (હોમને) જમીન ઉપર નામતો ૧૧, (કારણકે) તું એવો ઉત્તમ અને અમૂલ્ય છે, (કે (તું)ને નકામો જવા દેવાય નહિ), [એટલે ૧ કીમત એક સર્વ સાધનવાળા માણસના જેવી છે]

૧૮. ૫૬) અએ હોમ! આ તારા ગાથા છે, [જે પ્રમાણે તું અને ખીજ ઈજ્દો (પોતાની ઘી) ગાથામથી મેળવે છે, તેમ તારી ખુશાલી ખાસ આ હામાંથી છે. (પહેલવી પ્રમાણે)] તારી સ્તુતિઓ છે [એટલે આ હા તારી સ્તુતિઓ છે.] ૫૭) આ (હોમની) થોડીક ચાસનીઓ [નીરગ (ભણવા) પછી (હોમ) ત્રણ વખત પાવો, અને સેવટે બાકી રહેલો કચરો નાખી દેવો]. આ સારી રીતે બોલાયલા સમુનો છે, [દર્શન, આ તારો દર્શન (મણે) આ હા છે], ૫૮-૫૯) ખુબસુરતી અને ફતેહમંદી (તુ આપ). આથી સારી તનદરોસ્તીથી તું (અમને) તનદરોસ્ત કર; [યાને (અમારી) શાંતિ ઉત્પન્ન કર].

૧૯. ૬૦) આ તારી વિદ્યા હું મોટેથી જાહેર કરૂં છું અને તને (પણ) આશકારા કરૂં છું, [(અને એ રીતે) હું તે જાલવી રાખું છું]. તારી નિર્મલ વિદ્યા તુ જાહેર કર, તારી ઘણીજ સહેલી (એટલે ઘણીજ ઝગમગ) વિદ્યા તુ ઉચ્ચાર. ૬૧) તારી સ્તુતિ કરનારા ફતેહમંદ થાય છે. સઘળું જે ગાથામાં કલ્ય છે.

૨૦. ૬૨) જે ગાય દોરને નમન કરે છે, તેને ગાય દોર તરફતુ નમન છે, [એટલે જે ગાય દોરને માટે પાણી તેમજ ઘાસચારો લાવી તેમને (ગોથા) નમન કરે છે, તેને ગાય દોર દુધ અને લાઝરૂ આપી ગોથા નમન કરે છે], ૬૩) ગાય દોર તરફથી તેને માટે સમુન છે; ગાય

૧ સદહરનસરના ૨૬ માં પ્રકરણ પ્રમાણે એક જરથોસ્ત્રની ફરજ છે કે તેણે એક ધર્મગુરૂને પોતાના ધર્મની બાબતમાં બોમ્બા દાખલ સ્વીકારવો.

દોર તરફથી ફોતેહમંદી છે, ૬૪ ગાય દોર તરફથી ખોરાક અને જે પ્રમાણે ગા કહ્યું છે, કે જે ગાય દોર અને બકરાં મેંઢાને નમન કરે છે, તેને મેંઢા દોર અને મેંઢાં તરફથી નમન છે. અહિં પશુ હું એક બાબત કહું છું, જેથી અકાળમાં પશુઓ ક' મંદ થાય છે. ૬૫) ગાય દોરની વ્યવસ્થા કરનાર [બકરાં મેંઢાનો રક્ષણ કરતા] અમારે ૨ ખોરાક ધણીજ પુષ્ટિકારક બનાવે છે, [યાને તે અમારું શરીર ખીલતું કરે છે].*

૨૧. સોતેરી, ખુલ્લું હોમને હું આરાધું છું. હોમ કારમને હું આરાધું છું, જે જમીન આપાદીનો વધારો કરે છે. મોતને દૂર કરનાર હોમને હું આરાધું છું. કિંપતમના છોકરા જરથુસ્ત્રની અશોષ અને શ્રદ્ધિ (કવચ)ને હું આરાધું છું. [આરાધનાનો ફકરો].†

૧૧ મો હા.

૧. ૧) ત્રણ અશો (જના) (બદ) કુઆના શબ્દોથી ખુલી રીતે રડન કરે છે, [યાને તેઓ કહુઆ દેછે]; ૨) (તેઓ) ગોધા, ઘોડો અને હોમ (છે). ૩) ગોધા પોતાના ધણીને કહુઆ દેછે, [જે (દક્ત દોલત) બેગી કરવામાં શકાયેલો છે], ૪) કે તું છોકરાં વગરનો અને બદનામી ભરેલો થજે, ૫) તું જે મારે ખાતર [લાયક સાચુસને] પૈસા આપતો નથી, ૬) (પશુ) તું (તારી) બાયડી અથવા છોકરા અથવા (તારા) પોતા માટે અથવા તો (તારા) પોતાનાં પેટને માટે મને ફરમે કરે છે.

૨. ૭) ઘોડો હાંકનારને કહુઆ દેછે, કે તું લાયક (ઘોડા)નો હાંકનાર ના થતો. [લાયક (જના) તે ધણીજ સરસ લાયક (એટલે તેજ) ઘોડા છે], તું લાયક (ઘોડા) ઉપર સવાર થતો ના, તું લાયક (ઘોડા)ને કાણમાં રાખવાથી અજાણ્યો રહેજે, [એટલે તું તેઓને કાણમાં ના રા શકતો], ૮-૧૦) તું જે મારો મજબુત દમ, (જે ઘોડાના જોરની નિશાની છે), તેનો જે વ' ધણી લોકો ભેગા થયા હોય, અને જે વખતે લડાઈમાં પ્રવીણ થયલા ધણી (પુરૂષો) હાજર 'તે વખતે' કોઈએક કામમાં અથવા તો ન્યાય કરવામાં ઉપયોગ કરતો નથી.

૩. ૧૧) હોમ (હોમ) પીનારને કહુઆ દેછે, ૧૨) કે તું છોકરાં વગરનો અને બદન થજે, ૧૩-૧૫) (પહેલવી પ્રમાણે) તું કે જે મને નીચવવાથી (ગાળવાથી) દૂર રાખે [તે મારો ઇજ્જતીમાં ઉપયોગ કરતો નથી], જાણું હું એક મોતની સજા પામેલો ચોર. [તે (ચોર)ને કોઈએ ભેરોસાદાર ગણ્યો ન જોઈએ અને તું મને (તેની) બરોબર ભરોસાને નાલાયક ગણે છે], (પશુ) હું, જે મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમ છું, તે કાંઈ મોતની સજા પામેલો નથી (કર્તા).

૪. ૧૬) (પહેલવી પ્રમાણે) પેલા પવિત્ર હોરમજ્દ, જે મારા પિતા થાય છે, તેવણે (મારે હોમને માટે, પેણું હોમનું ખાણું હમેંશ માટે જાહેર કીધું છે, જે જીલ સાથનું જડણું અને ડાળી આંખ છે (કર્તા).

૫. ૧૭) જે કોઈ મારા (હોરંસા) માંથી આ દરેન (એટલે ખાણું), જીલસાથનું જડણું અને ડાળી આંખ છે તેને દાખી દેછે, અથવા તે (ચોરીને) પચાવી પાડે છે, અથવા (તે છીન લેછે), કે જે (દરેન) મને પવિત્ર હોરમજ્દ (ચુકરર કરી) આપ્યો છે,

જુઓ ઇજ્જતી હા. ૪૮, ફકરા ૫, લીટી ૪. * આ હાનો ૨૦ મો ફકરો તે બેહરામ ચર ૧૧ મો ફકરો પશુ છે. † ચેંધુહે હાતામનો ફકરો.

૬. ૧૮) તો, માણસના) ઘરમાં એક (ધર્મ) ગુરૂ, અથવા એક લડવૈયા, અથવા એકુત જન્મ, ૧૯) પણ તે ઘરમાં એક નિશાની... અને આળસાઈ પેલા ધિક્કારોમાં સંપૂર્ણ... નહોતો. (આ ફકરા પહેલવીમાં તેમજ સંસ્કૃતમાં ઘણો ગુજવાડ જમ્યો છે. સ્કૃતમાં કેટલાક જોણે અવાઈ ગયા છે, એ કાવસજી કાંઠા અવરતા ફકરાનો નીચે મુજબ તર-મો કરે છે: પણ તે ઘરમાં દુઃખ દેનારા, મોતકારક તથા મક્કરખાળ (માણસો) પેદા થાય-કર્તા).

૭. ૨૦) ઝડપથી તે (હોમ) ઘણીજ સારી રીતે હોમનો સૌથી દઢ ઉત્સવ ખુલ્લો મૂકે છે, ગાયદોરોનો નાશ કરે છે. [હોમ દરન જાહેર કરે છે કે...] ૨૧) હોમ તુને [અગ્રધના અધથી] બાંધે નહિ. (પૃથ્વીના) ત્રણ ભાગમાંના વચલા ભાગમાં સફેદ તૂરરક લેણે વસે છે. [આ પ્રમાણે તારું બંધાવું ન થાય.] (પહેલવી પ્રમાણે ૨૧ અને ૨૨ મા ફકરાનો આ પ્રમાણે તરજુમો થાય છે: જે પ્રમાણે હોમે પેલા બદમાશ તૂરાની કનધસીઆક (અદરાસીઆખ) ને પૃથ્વીના ત્રણ ભાગમાંના વચલા ભાગમાં બાંધ્યો તેમ તુને તે બાંધે નહિ, જે (કનધસીઆક)ની આસપાસ એક લોખંડનો કીલ્લો બાંધી લેવામાં આવ્યો છે-કર્તા).

૮. ૨૩) જરથુસ્ત્રે તેને (હોમને) કહ્યું. કે હોમને નમાજ (હોળો) ! મજદનો બનાવેલો હોમ ઉત્તમ છે. હોમને નમાજ હોળો !

૯. ૨૪) જ્યારે અમારાથી એકાં અશો કામ, જે એક માણસ કરે છે] (તે થાય છે), (ત્યારે) [બનવા જોગ પણ છે] કે [આ મુખ] જે તારી (હોમની) તરફથી અમને મળ્યું છે, તે બમણું, ત્રણણું, ચાર ગણું, પાંચ ગણું, છ ગણું, સાત ગણું, આઠ ગણું, નવ ગણું અને શ ગણું (થાય)

૧૦. ૨૫) અએ પવિત્ર બુન્યાદના પવિત્ર હોમ ! હું તને આ શરીર આપુ છું, જે મને હું રીતે ખીલેલુ માલુમ પડે છે, ૨૬) [જેથી] તારી વિદ્યાને વાસ્તે (અને) ઉત્તમ હોમને મુક્તિ માટે [એટલે પવિત્રાઈ માટે] [તે થોડું થયું જ્ઞાન પણ મને મળે] ૨૭) અને એ મોતને દૂર રાખનાર પવિત્ર હોમ ! તુ મને ઘણીજ સારી રીતે અગા લોકોનું ઉત્તમ નામ ન બાઠા, જે સંપૂર્ણ સુખ આપનાર છે [અશેમ વોલ ૩] (જો)]

૧૧. ૧૧) યજ્ઞસ્ત્રીના ૮ મા હાના ૫-૮ ફકરા પ્રમાણે.

૧૭. ૧) હું ભલા વિચારો, ભલા વચનો, અને ભલાં કામોની વિચાર, વચન, અને કામ રતુનિ કડ છું. ૨) હું સઘળા ભલા વિચાર, ભલા વચન અને ભલા કામને મજબુત વળગી રહું છું ૩ હું સઘળા ખુરા વિચાર, ખુરા વચન, અને ખુરા કામનો ત્યાગ કરું છું

૧૮. ૪) અએ અમશાસ્પ દે, હું તમારે માટે સારી રીતે બહેસ કડ છું, [એટલે તમારી નિશાની કડ છું], ૫-૬) (ખાસ કરી) ઉત્તમ વિચારથી, ઉત્તમ વચનથી અને ઉત્તમ કામથી, ઉત્તમ દર્શાવતી [મારી] સુદ્ધિની ખીલવણીથી] યજ્ઞસ્ત્રી અને નમાજ તેમજ સારી રીતે મારી જીવની જીવનશક્તિ [હું તમારે સ્વાધીન કરવા (તૈયાર) રાખું છું “તમારે સ્વાધીન કરવા તૈયાર રાખું” એટલે જ્યારે (મારું) શરીર આત્માને ખાતર આપવું વાજબી હોય, ત્યારે હું તે ખાસ રાખું છું] † [હું અશોષની રતુનિ કડ છું]

† જુઓ પત્રો પશોમાની ૧ લો ફરદો--કે ઇન નન, રવાનારા બઆવાયદ દાદન બદહોમ.

આ પુસ્તક “શાહનામા પ્રેસ,” નાં ૧૨, કંત્રાકટર પ્રીટીંગ, કારવાર સ્ટ્રીટ,
કીબર રોડ, કોટ, મુંબઈમાં પ્રકાશરોજ પીરોજશા વખારીઆએ
જાપ્યું છે, અને જમશેદજી માણેકજી ઉનવાલાએ
નવસારી મરીચમપુરામાંથી પ્રમટ કર્યું છે.
